LUBELSKI ROCZNIK PEDAGOGICZNY
T. XXXV, z. 1 – 2016

DOI: 10.17951/lrp.2016.35.1.127

Anna Brojek
Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży
Maria Anna Turosz, Anna Bochenek
Wydział Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej

WARTOŚCI ŻYCIOWE STUDENTÓW WYCHOWANIA FIZYCZNEGO JAKO ELEMENT ICH KOMPETENCJI WYCHOWAWCZYCH

Abstrakt: Wartości to standardy naszych myśli, postaw i zachowań, określające, kim jesteśmy, sposób, w jaki żyjemy, i nasze funkcjonowanie w relacjach interpersonalnych. Każdy człowiek potrzebuje w swoim codziennym życiu drogowskazu w postaci określonego systemu norm i zasad postępowania zwanych wartościami, które sprzyjają rozwojowi, a jednocześnie chronią przed błędnymi postawami. W tej sytuacji szczególnego znaczenia nabierają kompetencje wychowawcze nauczyciela, który obok zadań dydaktycznych czy organizacyjnych powinien stać się jednostką rozwijającą osobowość młodego człowieka przez ukazywanie mu świata wartości.

Celem przeprowadzonych badań było poznanie wartości preferowanych przez studentów wychowania fizycznego oraz ich celów i dążeń życiowych. Badania przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem Skali Wartości Miltona Rokeacha oraz kwestionariusza ankiety własnej koncepcji.

Wśród cenionych przez badanych wartości ostatecznych na czołowych miejscach znalazły się: zdrowie, dojrzała miłość i szacunek dla siebie. Wśród wartości instrumentalnych respondenci najwyżej lokowali: uczciwość, ambicje, gotowość kochania, odpowiedzialność, samodzielność i wytrwałość. Natomiast najważniejszymi celami i dążeniami życiowymi badanych były: zdrowie, wykonywanie satysfakcjonującej pracy i odwzajemniona miłość. Płeć i rok studiów różnicują w sposób istotny statystycznie więcej kategorii z grupy wartości ostatecznych niż wartości instrumentalnych.

Słowa kluczowe: student, cele, kompetencje, wartości

WPROWADZENIE

Wartości można analizować z wielu różnych perspektyw: filozoficznej, socjologicznej, kulturowej, ekonomicznej czy psychologiczno-pedagogicznej, a samo pojęcie „wartość" stanowi kategorię trudną do jednoznacznego zdefiniowania. W psychologii i pedagogice pojęcie „wartości" zazwyczaj wiąże się ze zjawiskiem wyboru, jakkolwiek Maria Misztal zwróciła uwagę na to, że psychologiczne definicje wartości mogą ujmować je w różnej perspektywie (Misztal 1980). Koncepcje psychologów ukazują bowiem wartości jako zjawiska o charakterze poznawczym i tak rozumiane mogą się one odnosić do doznań psychicznych człowieka pojawiających się na skutek określonych stanów rzeczy bądź do przekonań jednostki dotyczących stanu psychicznego, fizycznego lub jej działań uznawanych za godne pożądania. Pojęcie wartości odnoszone jest tu do stanów wewnętrznych człowieka, a wartością staje się to, co godne pożądania z uwagi na fakt, iż zapewnia zdrowie psychiczne i rozwój człowieka (Maslow 1990; Dąbrowski 1979).

Stosunkowo często wartość definiuje się także jako przedmiot zaspokajający potrzeby jednostki i takie stanowisko odnajdujemy w definicjach Floriana Znanieckiego (1910) czy Stanisława Ossowskiego (Znaniecki 1910; Ossowski 1967). Wśród psychologicznych koncepcji wartości można odnaleźć także takie, które prowadzą tę kategorię do obserwowalnych zachowań jednostki (Misztal 1980).

Zróżnicowanie istniejące na gruncie aksjologii jest powodem braku zgodności co do uznania jednej koncepcji systemu wartości, którego zdefiniowanie przysparza badaczom tylu samo problemów co jednoznaczne określenie kategorii „wartość". Przekonanie o hierarchicznym układzie wartości odnajdujemy w koncepcji wartości Miltona Rokeacha, który twierdził, że wartości stanowią rodzaj przekonań człowieka. Są to przekonania preskryptywne i proskryptywne, a więc nakazujące i zakazujące, orzekające o tym, czy dany obiekt przekonania jest pożądany czy też nie. Przekonania te zdaniem autora tworzą „trwałą organizację o preferowanych sposobach postępowania lub ostatecznych stanach egzystencji wzdłuż kontinuum względnej ważności" (Brzozowski 1989).

Wartości to standardy naszych myśli, postaw i zachowań, określają, kim jesteśmy, jak żyjemy i jak traktujemy innych ludzi. Prawdziwe i uniwersalnie akceptowane wartości wyzwalają zachowania korzystne dla tych, którzy je praktykują, jak i dla tych, do których są skierowane. Wartości można określić jako te wszystkie cele, normy i zasady postępowania, potwierdzone przez codzienne doświadczenie, które umożliwiają rozwój oraz osiągnięcie trwałej satysfakcji życiowej, przy czym autentyczne wartości nie wynikają z ideologicznych założeń czy nieuzasadnionych tradycji, lecz z analizy doświadczenia w odniesieniu do rozwoju i wychowania człowieka (Anasz 1995).

Każdy człowiek potrzebuje w swoim codziennym życiu drogowskazu w postaci określonego systemu norm i zasad postępowania zwanych wartościami, które sprzyjają rozwojowi, a jednocześnie chronią przed błędnymi postawami. Sytuacja ta nabiera szczególnego znaczenia we współczesnym świecie, w którym wzory z przeszłości wyraźnie zaczynają tracić na znaczeniu. Dzisiaj ceni się niezależne myślenie, kreatywność oraz osiągnięcia będące wynikiem realizacji własnych możliwości i inwencji. Jednocześnie szeroko dyskutowany jest powszechny upadek autorytetów, a także relatywizm wartości jako negatywny skutek społeczno-politycznych przemian, procesu globalizacji, nadmiaru informacji i ekonomizacji wszelkich dziedzin życia. Szybkość i gwałtowność tych zmian, a także różnorodność wpływów i nacisków działają dezintegrująco na relacje międzyludzkie i wzorce kulturowe. Bogactwo ofert, wielość środowisk, z jakimi się styka młody człowiek, stają się przyczyną wewnętrznego chaosu i co za tym idzie zagubienia aksjologicznego (Banach 1992).

Częste są dziś opinie sugerujące, że młodzież XXI wieku to grupa pozbawiona własnych poglądów, ideałów, bierna, nieposiadająca pozytywnych wzorców. A jednocześnie są oni grupą społeczną, która w czasach wszechobecnego konsumpcjonizmu jest najdoskonalszym konsumentem goniącym za modą i nowościami (Polak 2001). Zatopieni w kulturze narcystycznej, próbują przezwyciężyć poczucie pustki i „znikomości", dążąc do wybicia się, odniesienia sukcesu za wszelką cenę na wzór karier promowanych w mediach (Jarmuła-Kliś 2001). Jednak brak moralnej i intelektualnej identyfikacji, oparcia w klarownym i trwałym systemie aksjonormatywnym prowadzi do zagubienia, a w skrajnych przypadkach do patologii. We współczesnych pluralistycznych i wielokulturowych społeczeństwach wzór osobowy jako nośnik wartości nabiera więc szczególnego znaczenia, a rola autorytetów, które ustanawiają i wspierają kodeks moralny, staje się w tym kontekście niezwykle doniosła. Bo trudno oprzeć się wrażeniu, że to szeroko rozumiana społeczna rzeczywistość wokół nas burzy i degraduje ideały, a młodzieży wciąż nieobecna jest tendencja do ich poszukiwania (Gańczarczyk 1994). Wobec takiego stanu rzeczy szczególne znaczenie należy przypisać sprawności wychowawczej nauczycieli, którzy obok kompetencji dydaktycznych, metodycznych czy organizacyjnych powinni odnajdywać się w roli osób rozwijających osobowość i przekazujących wartości. Na liście ról, które pełni współczesny wychowawca, jedno z czołowych miejsc powinien zająć przewodnik młodego człowieka po świecie wartości. W tym szczególnym spotkaniu dwu podmiotów nauczyciel ma wystąpić w roli animatora, który pobudza, ożywia, integruje i prowadzi dialog ze swoimi wychowankami nad ich indywidualnym rozwojem (Kazubowska 2006).

Problematyka wartości stanowi zatem ważny składnik nowego systemu edukacyjnego, w którym wychowywać znaczy pomagać w otwarciu się na wartości oraz

stymulować ludzki rozwój (Talarczyk 2004). Nauczyciel, aby poprowadzić proces wychowawczy, musi być do niego doskonale przygotowany i świadomy wielkiej roli, jaką odgrywa w kształtowaniu dzieci i młodzieży. Równocześnie należy pamiętać, że zgodnie z zasadą „nie dam, czego sam nie posiadam" przekazywanie kompetencji w dziedzinie wychowania do wartości i przez wartości może odbywać się jedynie w przypadku tych osób, które same żyją według uporządkowanego systemu aksjologicznego.

Młodzież, w tym młodzież akademicka, to wyselekcjonowana część społeczeństwa, która posiada specyficzny status społeczny i pełni wyznaczone role społeczne. Zgadzając się z Bogdanem Suchodolskim, można stwierdzić, że jej oblicze „jest funkcją warunków, w jakich ona żyje, perspektyw, jakie się przed nią otwierają lub zamykają, działalności, jaką musi prowadzić. To oblicze się zmienia niekiedy bardzo szybko, gdy powstaną nowe okoliczności, pojawią się nowe sytuacje, stworzą nowe możliwości" (Suchodolski 1977). Kształtowanie się i rozwój osobowości młodzieży jest rezultatem złożonej sieci wpływów społeczno-kulturowych. Współczesny człowiek w coraz większym stopniu jest „lepiony" przez jego własny świat, naukę i technikę, sztukę, instytucje ekonomiczne, stosunki społeczne i polityczną rzeczywistość (Suchodolski 1977). Szczególnie młodzież akademicka, która w przyszłym życiu zawodowym zasili warstwę inteligencji oraz będzie współodpowiedzialna za rozwój wielu dziedzin naszego życia, wymaga ciągłego poznawania od nowa. Badania empiryczne, skupiające się na wyborach i zainteresowaniach kulturowych młodzieży akademickiej, pozwalają zaktualizować wiedzę odnośnie do wartości preferowanych przez nią i dają możliwość diagnozowania zachowań w przyszłości.

Studenci kierunku wychowanie fizyczne to kategoria szczególna, bo ich edukacja odbywa się w obszarze kultury fizycznej. Celem ich kształcenia jest pełnienie niezwykle ważnej z perspektywy zagadnienia wzorców osobowych roli społeczno-zawodowej, jaką jest rola nauczyciela. Nauczyciel bowiem dla swoich wychowanków może się stać wzorem osobowym, a z całą pewnością wzory takie powinien przekazywać. Proces wychowawczy, czyli proces kształtowania osobowości w kulturze fizycznej, polega na wpajaniu i utrwalaniu nawyków, które odnoszą się do ciała jako wartości instrumentalnej i autotelicznej. Nauczyciel WF, obok wartości somatycznych wpaja uczniowi również wartości etyczne. Wprowadza go w świat autorytetów, kształtuje aspiracje. Potrzeba określenia i zaprezentowania systemu wartości studentów wychowania fizycznego oraz ich kompetencji wychowawczych wydaje się szczególnie zasadna w warunkach niepewności, istnienia wielu problemów i przemian globalnych, które charakteryzują współczesny świat i funkcjonującego w nim człowieka.

MATERIAŁ I METODYKA BADAŃ

Zasadniczym celem badań było poznanie wartości preferowanych przez studentów wychowania fizycznego oraz ich celów i dążeń życiowych. W rezultacie poszukiwano odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

1. Które z wartości ostatecznych są preferowane przez badanych studentów?
2. Jakie wartości instrumentalne są najważniejsze zdaniem respondentów?
3. Jakie cele i dążenia uważają badani studenci za priorytetowe w swoim życiu?
4. Czy płeć i rok studiów stanowią zmienne różnicujące w sposób istotny statystycznie preferencje badanych w zakresie wartości ostatecznych i instrumentalnych?

Badania przeprowadzono wśród 518 studentów kończących studia I i II stopnia wychowania fizycznego Wydziału Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej, Państwowej Wyższej Szkoły Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży oraz Politechniki Opolskiej. Uczelnie, w których prowadzono poszukiwania empiryczne, zostały wylosowane spośród wszystkich uczelni prowadzących studia na kierunku wychowanie fizyczne. W każdej z nich badaniem objęto wszystkich studentów III roku studiów stacjonarnych I stopnia oraz II roku studiów II stopnia. Dobór próby był podyktowany faktem, że studenci kończący studia licencjackie i magisterskie mają prawo podjęcia pracy w charakterze nauczycieli-wychowawców, a wartości preferowane przez nich prawdopodobnie będą stanowić podstawę ich działań wychowawczych.

Badania przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego, w ramach której wykorzystano technikę ankiety. Gromadząc informacje na temat preferowanych przez studentów wartości, skorzystano ze Skali Wartości Miltona Rokeacha (VS) wersja E oraz kwestionariusza ankiety własnej koncepcji. Wyniki badań opracowano w programie Statistica 6.0. Strukturę wartości ostatecznych i instrumentalnych ustalono na podstawie median z rang, jakie badani przypisywali poszczególnym kategoriom. Zgodność preferencji wartości respondentów w zależności od ich płci oraz roku studiów ustalono na podstawie testu rang dla dwóch prób niezależnych U Manna-Whitneya. W tabelach przedstawiono mediany z rang, wartość statystyki Manna-Whitneya (U), wartość standaryzowaną rozkładu normalnego dla statystyki testu Manna-Whitneya (Z), wartość dwustronnego prawdopodobieństwa testowego (P) oraz średnią ważoną (X).

OMÓWIENIE WYNIKÓW BADAŃ

Zadaniem respondentów było ułożenie według ważności każdej wartości z listy wartości ostatecznych, a potem instrumentalnych na podstawie znaczenia, jakie nadają oni poszczególnym kategoriom. Każda wartość musi otrzymać inną rangę, przy czym wartość uznana przez badanego za najważniejszą otrzymuje rangę 1, a najmniej istotna – 18 (Brzozowski 1989). Analiza wyników badań dokonana na podstawie median z rang pokazała, że wartością najistotniejszą zarówno dla kobiet, jak i mężczyzn było zdrowie, a jego wybór nie różnił się w sposób istotny statystycznie w porównywanych grupach. Znamienne różnice stwierdzono natomiast w przypadku oceny takich wartości, jak: szacunek dla siebie, prawdziwa przyjaźń i wolność osobista, które są wyraźnie wyżej cenione w grupie kobiet niż mężczyzn. Istotną różnicę stwierdzono także między płcią a oceną wartości: piękno świata i wygodne życie. Ta ostatnia wartość uzyskała wprawdzie identyczne mediany w obydwu badanych grupach, ale rozpiętość wyników w grupie mężczyzn była znacznie większa niż w grupie kobiet. Mężczyźni stawiali tę wartość na miejscach od 7 do 15, a kobiety od 10 do 15. Na wysokich pozycjach w obu badanych grupach znalazły sie szacunek dla siebie, mądrość, dojrzała miłość i zabezpieczenie bytu dla rodziny. Na miejscach najniższych respondenci lokowali zwykle życie pełne wrażeń, zbawienie i uznanie społeczne, natomiast sukcesy życiowe i bezpieczeństwo narodowe stanowią mniej istotną wartość w ocenie kobiet niż mężczyzn (tab. 1)

Tabela 1. Preferencje wartości ostatecznych w grupie badanych w zależności od ich płci

Wartości ostateczne	Mediana z rang		U	Z	Poziom istotności różnic
	Płeć				
	K	M			
Bezpieczeństwo narodowe	12,00	10,50	27578,00	-1,65774	0,097371
Dojrzała miłość	4,00	4,00	28472,00	-1,10516	0,269091
Mądrość	5,00	6,00	28650,00	0,99514	0,319670
Piękno świata	**14,00**	**12,00**	**24630,00**	**-3,47989**	**0,000502**
Pokój na świecie	9,00	8,00	30090,00	-0,10508	0,916315
Prawdziwa przyjaźń	5,00	6,50	26502,00	2,32281	0,020190
Przyjemność życia	9,00	9,00	27478,00	-1,71955	0,085515
Równość ludzi	9,00	9,00	29136,00	-0,69474	0,487217
Sukcesy życiowe	11,00	10,00	28794,00	-0,90613	0,364867
Szacunek dla siebie	**3,00**	**5,50**	**20606,00**	**5,96712**	**0,000000**

Wartości ostateczne	Mediana z rang		U	Z	Poziom istotności różnic
	Płeć				
	K	M			
Uznanie społeczne	11,00	11,00	29944,00	0,19532	0,845143
Wewnętrzny spokój i harmonia	8,00	8,00	29468,00	0,48953	0,624464
Wolność osobista	**8,00**	**10,00**	**26446,00**	**2,35743**	**0,018403**
Wygodne życie	**12,00**	**12,00**	**26954,00**	**-2,04343**	**0,041010**
Zabezpieczenie bytu dla rodziny	5,00	5,00	28254,00	-1,23991	0,215011
Zbawienie	12,00	11,00	28618,00	-1,01492	0,310146
Zdrowie	2,00	2,00	27696,00	1,58480	0,113012
Życie pełne wrażeń	13,00	13,00	30190,00	-0,04327	0,965489

Pogrubioną czcionką zaznaczono różnice istotne statystycznie.

Źródło: opracowanie własne.

Ocena wartości ostatecznych w aspekcie roku studiów ujawniła różnicę istotną statystycznie jedynie w ocenie kategorii „wolność osobista", którą na wyższych pozycjach znacznie częściej ustawiali studenci kończący studia magisterskie niż badani kończący studia licencjackie. Studenci II roku studiów II stopnia nieco częściej wskazali na wyższych pozycjach takie wartości, jak: zdrowie, dojrzała miłość, zabezpieczenie bytu dla rodziny, szacunek dla siebie, mądrość. Z kolei niewielkie różnice wskazujące na częstsze wybory na wyższych miejscach przez studentów III roku pojawiają się w odniesieniu do wartości: sukcesy życiowe, życie pełne wrażeń, bezpieczeństwo narodowe oraz piękno świata. Rok studiów jednak nie jest zmienną, która różnicuje te preferencje w sposób znamienny statystycznie (tab. 2).

Tabela 2. Preferencje wartości ostatecznych wśród badanych w aspekcie roku studiów

Wartości ostateczne	Mediana		U	Z	Poziom istotności różnic
	Rok				
	III/I⁰	II/II⁰			
Bezpieczeństwo narodowe	10,00	13,00	30374,00	1,58835	0,112208
Dojrzała miłość	4,00	3,50	31320,00	-1,02894	0,303509
Mądrość	6,00	5,00	31446,00	-0,95443	0,339867
Piękno świata	12,00	13,00	31014,00	1,20989	0,226322
Pokój na świecie	9,00	9,00	32682,00	0,22353	0,823125
Prawdziwa przyjaźń	6,00	6,00	32912,00	-0,08752	0,930259
Przyjemność życia	9,00	9,00	32608,00	0,26729	0,789248

Wartości ostateczne	Mediana		U	Z	Poziom istotności różnic
	Rok				
	III/I⁰	II/II⁰			
Równość ludzi	9,00	9,50	30638,00	1,43224	0,152077
Sukcesy życiowe	10,00	11,00	30956,00	1,24419	0,213431
Szacunek dla siebie	5,00	4,00	31198,00	-1,10108	0,270861
Uznanie społeczne	11,00	11,00	31648,00	0,83498	0,403731
Wewnętrzny spokój i harmonia	8,00	8,00	32300,00	-0,44942	0,653128
Wolność osobista	**10,00**	**8,00**	**29092,00**	**-2,34645**	**0,018954**
Wygodne życie	12,00	12,00	32352,00	0,41867	0,675456
Zabezpieczenie bytu dla rodziny	5,00	4,00	29808,00	-1,92305	0,054474
Zbawienie	12,00	11,00	31568,00	-0,88229	0,377623
Zdrowie	2,00	1,00	31100,00	-1,15904	0,246443
Życie pełne wrażeń	12,00	13,00	33018,00	0,02484	0,980185

Pogrubioną czcionką zaznaczono różnice istotne statystycznie.

Źródło: opracowanie własne.

Płeć stanowi zmienną, która różnicuje wybory siedmiu spośród wartości instrumentalnych. Różnicę istotną statystycznie między kobietami i mężczyznami stwierdzono w zakresie preferencji następujących wartości: ambicja, logiczność myślenia, odpowiedzialność, pomysłowość, samodzielność, tolerancja, zdolność. Ambicja i odpowiedzialność uzyskały medianę 5,0 w grupie kobiet i 6,0 wśród mężczyzn, co sugeruje, że kobiety stawiały te wartości częściej na wyższych miejscach niż mężczyźni. Podobna sytuacja wystąpiła w ocenie wartości: tolerancja i samodzielność, przy czym w przypadku tej ostatniej pojawiała się największa rozbieżność między medianami z rang. Z kolei pomysłowość i zdolność oceniono wyżej wśród mężczyzn niż kobiet, a logiczność myślenia, która uzyskała te same mediany w porównywanych grupach (9,0), była częściej wskazywana przez mężczyzn na wyższych miejscach niż w przypadku kobiet. Analiza preferencji kobiet dowodzi także, iż w ich wskazaniach wystąpiła większa rozpiętość między miejscami, na których lokowały tę wartość (tab. 3).

Tabela 3. Preferencje wartości instrumentalnych wśród badanych w zależności od płci

Wartości	Mediana		U	Z	P
	Płeć				
	K	M			
Ambicja	**5,00**	**6,00**	**26734,00**	**-2,17941**	**0,029302**
Czystość	10,00	9,50	29340,00	0,56865	0,569594
Gotowość kochania	5,00	5,00	28172,00	-1,29059	0,196847
Grzeczność	11,00	11,00	28546,00	1,05942	0,289409
Logiczność myślenia	**9,00**	**9,00**	**26642,00**	**2,23628**	**0,025334**
Lojalność	8,00	6,00	27842,00	1,49456	0,135030
Odpowiedzialność	**5,00**	**6,00**	**26598,00**	**-2,26348**	**0,023607**
Odwaga	8,00	7,50	27898,00	1,45995	0,144305
Opanowanie	9,00	9,00	29340,00	-0,56865	0,569594
Pomysłowość	**11,00**	**10,50**	**26840,00**	**2,11390**	**0,034525**
Posłuszeństwo	13,00	12,50	28666,00	0,98525	0,324503
Refleksyjność	12,00	12,00	28734,00	-0,94322	0,345570
Samodzielność	**5,00**	**8,00**	**23482,00**	**-4,18947**	**0,000028**
Tolerancja	8,00	10,00	25686,00	-2,82718	0,004696
Uczciwość	5,00	4,50	29008,00	0,77386	0,439015
Uczynność	9,00	8,00	27662,00	1,60582	0,108315
Wytrwałość	8,00	8,00	30232,00	-0,01731	0,986192
Zdolność	**11,00**	**9,00**	**25284,00**	**3,07566**	**0,002101**

Pogrubioną czcionką zaznaczono różnice istotne statystycznie.

Źródło: opracowanie własne.

Rok studiów ankietowanych znacznie mniej różnicuje preferowane wartości instrumentalne niż płeć. Zależność istotną statystycznie między wybieranymi wartościami a rokiem studiów stwierdzono jedynie w wypadku dwu wartości: ambicja i odpowiedzialność. Pierwsza z nich uzyskała znacznie wyższą medianę z rang wśród studentów III roku (5,00) niż w grupie studentów ostatniego roku studiów magisterskich (8,00). Odpowiedzialność z kolei była częściej ustawiana na wyższych miejscach przez starszych studentów. Wartościami, które uzyskiwały wysokie mediany w obydwu badanych grupach, były uczciwość, samodzielność, gotowość kochania i lojalność. Na ostatnich miejscach lokowały się natomiast: czystość, posłuszeństwo, refleksyjność i grzeczność (tab. 4).

Tabela 4. Preferencje wartości instrumentalnych wśród respondentów w aspekcie roku studiów

Wartości instrumentalne	Mediana		U	Z	Poziom istotności różnic
	Rok studiów				
	III/I⁰	II/II⁰			
Ambicja	**5,00**	**8,00**	**27390,00**	**3,35292**	**0,000775**
Czystość	10,00	10,00	31148,00	-1,13065	0,257182
Gotowość kochania	5,00	5,00	32046,00	0,59962	0,547349
Grzeczność	11,00	10,50	31128,00	-1,14248	0,252127
Logiczność myślenia	9,00	9,00	32716,00	-0,20342	0,838503
Lojalność	7,00	6,00	32968,00	-0,05440	0,956519
Odpowiedzialność	**6,00**	**5,50**	**28992,00**	**-2,40559**	**0,015862**
Odwaga	8,00	8,00	31662,00	0,82670	0,407342
Opanowanie	9,00	8,00	29970,00	-1,82725	0,067040
Pomysłowość	11,00	10,00	30224,00	-1,67705	0,092623
Posłuszeństwo	13,00	12,00	32174,00	-0,52393	0,598815
Refleksyjność	11,00	12,50	30028,00	1,79296	0,072169
Samodzielność	7,00	7,00	32680,00	-0,22471	0,821720
Tolerancja	9,00	10,00	31248,00	1,07152	0,283066
Uczciwość	5,00	4,00	32436,00	-0,36900	0,710811
Uczynność	8,00	9,00	30758,00	1,36127	0,172542
Wytrwałość	9,00	8,00	31230,00	-1,08216	0,278277
Zdolność	9,00	11,00	30772,00	1,35300	0,175226

Pogrubioną czcionką zaznaczono różnice istotne statystycznie.

Źródło: opracowanie własne.

System aksjologiczny determinuje realizację różnego typu dążeń życiowych, stąd też do respondentów skierowano pytanie o to, jaką wartość przedstawiają dla nich podane cele. Zadaniem ankietowanych studentów było określenie na pięciopunktowej skali znaczenia każdej z podanych kategorii, od odpowiedzi sugerującej, że dany wariant celu nie ma dla nich żadnego znaczenia, po odpowiedź sugerującą, że studenci przypisują mu bardzo dużą rolę. Pozwoliło to na określenie średniej ważonej dla każdego z dążeń i co za tym idzie ustalenie miejsca, jakie zajęła dana kategoria celów wśród wszystkich zaproponowanych. Największe znaczenie badani przypisują trzem spośród zaproponowanych kategorii – zdrowiu, odwzajemnionej miłości i wykonywaniu satysfakcjonującej pracy. Znalazły się one na tym samym miejscu za sprawą identycznej średniej ważonej, która we wszystkich kategoriach wyniosła 4,9. Na kolejnych miejscach znalazły się:

zdobycie poważania i prestiżu społecznego oraz zapewnienie sobie spokojnego życia. Ukończenie studiów i życie wśród przyjaciół zajęły odpowiednio VI i VIII miejsce, a na ostatnich pozycjach znalazły się cele: doskonalenie osobowości, zdobycie kierowniczego stanowiska oraz awansu społeczno-zawodowego i osiągnięcia sportowe (tab. 5).

Tabela 5. Cele i dążenia życiowe badanych

Warianty odpowiedzi	X	M
Doskonalenie osobowości	3,7	XII
Ukończenie studiów, zdobycie wykształcenia	4,6	VI
Wykonywanie satysfakcjonującej pracy	4,9	I
Zapewnienie sobie awansu społeczno-zawodowego	3,6	XIII
Zdobycie kierowniczego stanowiska w pracy zawodowej	3,6	XIII
Zdobycie poważania, prestiżu społecznego	4,7	IV
Zdobycie maksymalnej wiedzy ogólnej i zawodowej	3,8	XI
Odwzajemniona miłość, szczęśliwe życie rodzinne	4,9	I
Zapewnienie sobie spokojnego życia	4,7	IV
Osiągnięcie stabilizacji materialnej	4,6	VI
Zdobycie wysokiej pozycji materialnej	4,2	IX
Życie w gronie przyjaciół	4,4	VIII
Atrakcyjny wygląd, sprawność fizyczna	4,1	X
Zdrowie	4,9	I
Osiągnięcia sportowe	3,0	XV

Źródło: opracowanie własne.

PODSUMOWANIE

Od czasu przemian zainicjowanych w Polsce po 1989 roku w pedagogice podkreśla się fakt, iż kształtowanie postaw aksjologicznych stanowi jedno z naczelnych zadań procesów edukacyjno-wychowawczych (Kwieciński 1997; Półturzycki 1997; Sawczuk 2000; Łobocki 2005). Umiejętność dokonywania wyboru spośród wielu współistniejących wartości powinno prowadzić do stworzenia stabilnego systemu aksjologicznego, którym człowiek będzie się kierował w swoim codziennym życiu. Dlatego też pomoc wychowankom w wyborze i internalizacji wartości staje sie jednym z naczelnych zadań współczesnego nauczyciela. Jednocześnie poznawanie aksjologicznych preferencji przyszłych nauczycieli może zarysować obraz ich kompetencji wychowawczych. Istnieje bowiem duże prawdopodobieństwo, że

wartości, które studenci kończący studia nauczycielskie wskazują jako najważniejsze w swoim życiu, będą wyznaczać ich pedagogiczne kredo.

Przeprowadzone badania dowodzą, iż badani studenci wśród celów i dążeń życiowych oraz wartości ostatecznych jako najważniejsze najczęściej wskazywali zdrowie, co w kontekście ich przyszłej pracy jest o tyle istotne, że sami powinni stanowić wzór zachowań prozdrowotnych jako nauczyciele wychowania fizycznego. Kluczem do skutecznego wychowania do zdrowia jest dostrzeganie jego wartości i przejawianie postaw prozdrowotnych w codziennym życiu, gdy organizm znajduje się w pełnym dobrostanie, a nie wyłącznie w sytuacji zagrożenia chorobą.

Pozostałe wartości, które uzyskiwały najwyższe rangi, to wartości osobiste: dojrzała miłość, szacunek dla siebie, prawdziwa przyjaźń i zabezpieczenie bytu dla rodziny. Analiza statystyczna dowodzi, iż płeć różnicuje znacznie bardziej preferowane wartości niż rok studiów. Kobiety zdecydowanie częściej lokowały na wyższych pozycjach wartości osobiste: szacunek dla siebie, prawdziwa przyjaźń i wolność osobista, z kolei mężczyźni wyżej niż kobiety lokowali wartości społeczne: bezpieczeństwo narodowe, piękno świata, pokój na świecie. Z kolei rok studiów różnicuje w sposób istotny statystycznie jedynie wybór wolności osobistej, którą zdecydowanie częściej na wyższych miejscach wskazywali studenci studiów magisterskich niż licencjackich.

Wartości instrumentalne, które wybierali najczęściej badani studenci, to uczciwość, ambicja, gotowość kochania, odpowiedzialność, samodzielność i wytrwałość. Płeć stanowi zmienną różnicującą w sposób istotny statystycznie preferencje siedmiu spośród wartości instrumentalnych. Wartości, takie jak: ambicja, odpowiedzialność, samodzielność i tolerancja, częściej były stawiane na wyższych pozycjach przez kobiety, co sugeruje, że cenią one je bardziej niż mężczyźni. Mężczyźni natomiast wyżej w swoich systemach wartości lokują logiczność myślenia, pomysłowość i zdolność. Uwagę zwraca fakt, iż wartości, takie jak grzeczność i posłuszeństwo, których nauczyciele wymagają od swoich uczniów w procesie wychowania, znalazły się na odległych pozycjach i najczęściej były wskazywane razem z refleksyjnością jako trzy ostatnie wartości.

Wśród celów i dążeń życiowych zauważa się pewne przesunięcie kategorii „wykonywanie satysfakcjonującej pracy" na wysoką pierwszą pozycję. Wprawdzie w badaniach z lat minionych zwykle była wskazywana ona w czołówce celów i dążeń życiowych, ale nigdy jednak na pierwszym miejscu (Przecławska, Rowicki 1997; Krasnodębska 1997). Fakt ten wynika prawdopodobnie z obecnej sytuacji na rynku pracy, która w odniesieniu do sfery oświatowej wygląda bardzo niekorzystnie z uwagi na stale malejący przyrost naturalny w naszym kraju i co za tym idzie coraz mniejszą liczbę dzieci i młodzieży uczęszczających do szkół oraz przesunięcie granicy wieku emerytalnego. Czynni zawodowo nauczyciele podkreślają, że

utrzymanie pracy wymaga wielu wysiłków z ich strony związanych nie tylko z rozwojem zawodowym, ale także nieustannym dokształcaniem się, rozszerzaniem swoich kwalifikacji o dodatkowe specjalizacje, a nawet nowe kierunki kształcenia. W tej perspektywie uwagę zwraca stosunkowo odległa pozycja, na jakiej znalazły się cele „doskonalenie osobowości" i „zdobycie maksymalnej wiedzy ogólnej i zawodowej". Postulaty edukacji permanentnej są podejmowane przez różne podmioty gospodarcze i społeczno-polityczne na całym świecie, a konieczność stałego rozwoju osobistego i zawodowego podkreśla się choćby w kontekście sprostania wyzwaniom współczesnego świata. Przypisywanie tym celom niewielkiego znaczenia sugeruje, że w procesie kształcenia nauczycieli w szkole wyższej należy zwrócić szczególną uwagę na aspekty pracy nad sobą i kierowania swoim rozwojem nie tylko dla osiągania własnej satysfakcji, ale również w perspektywie nabywania wiedzy i umiejętności w celu sprostania wymogom konkurencyjnego rynku pracy.

LITERATURA

Anasz W. (1995). *Wartości młodego pokolenia w dobie transformacji ustrojowej Polski. Studium teoretyczno-empiryczne*. Częstochowa.

Banach Cz. (1992). *Edukacja szkolna wobec polskich wyzwań cywilizacyjnych. Budowa środków zaufania międzynarodowego zadaniem kultury*. Opole.

Brzozowski P. (1989). *Skala wartości – polska wersja testu Miltona Rokeacha*. W: R. Drwal (red.). *Techniki kwestionariuszowe w diagnostyce psychologicznej. Wybrane zagadnienia*. Lublin.

Dąbrowski K. (1979). *Zdrowie psychiczne*. Warszawa.

Gańczarczyk A. (1994). *Orientacje życiowe młodzieży w warunkach transformacji ustroju*. Katowice.

Jarmuła-Kliś T. (2001). *Globalna kultura a wzory osobowości*. W: W. Kojsa (red.). *Edukacyjne konteksty procesów globalizacji*. Cieszyn.

Kazubowska U. (2006). *Nauczyciel wobec wyzwań przyszłości*. W: E. Perzycka (red.). *Nauczyciel jutra*. Toruń.

Krasnodębska A. (1997). *Orientacje aksjologiczne młodzieży akademickiej*. Opole.

Kwieciński Z. (1997). *Zapętlenie kwestii edukacyjnej w sytuacji gwałtownej zmiany jej kontekstu*. „Forum Oświatowe" 1–2.

Łobocki M. (2005). *W trosce o skuteczne kształcenie pedagogiczne nauczycieli*. W: W. Hoerner, M. Szymański (red.). *Nauczyciel i kształcenie nauczycieli. Zmiany i wyzwania*. Warszawa.

Maslow A. (1990). *Motywacja i osobowość*. Warszawa.

Misztal M. (1980). *Problematyka wartości w socjologii*. Warszawa.

Ossowski S. (1967). *Z zagadnień psychologii społecznej. Dzieła*. T. 3. Warszawa.
Polak E. (2001). *Procesy globalizacji a szanse i zagrożenia dla młodego pokolenia*. W: W. Kosaja (red.). *Edukacyjne konteksty procesów globalizacji*. Cieszyn.
Półturzycki J. (1997). *Powrót do wartości i rekonstrukcja celów kształcenia*. W: K. Rubacha (red.). *Wokół szkoły i edukacji. Syntezy i refleksje*. Toruń.
Przecławska A., Rowicki L. (1997). *Młodzi Polacy u progu nadchodzącego wieku*. Warszawa.
Sawczuk W. (2000). *Nauki pedagogiczne wobec zmiany społecznej*. W: U. Ostrowska (red.). *Aspekty aksjologiczne w edukacji*. Olsztyn.
Suchodolski B. (1997). *Młodzież – młodość – sztuka*. W: M. Tyszkowa (red.). *Sztuka dla najmłodszych. Teoria – recepcja – oddziaływanie*. Warszawa.
Talarczyk M. (2004). *Znaczenie wartości*. „Wychowawca" 5.
Znaniecki F. (1910). *Zagadnienie wartości w filozofii*. Warszawa.

LIFE VALUES OF STUDENTS OF PHYSICAL EDUCATION AS AN ELEMENT OF THEIR EDUCATIONAL COMPETENCE

Abstract: Values are standards of our thoughts, attitude and behaviour, defining who we are, the way we live and our functioning in interpersonal relations. Every man needs in his everyday life a signpost in the form of a specific system of standards and rules of conduct called values, which promote the development and, at the same time, protect against erroneous attitudes. In this situation, of particular importance are pedagogical competences of the teacher, who, besides educational and organizational tasks, should become a person who develops personality of a young man by teaching him values.

Objective of the study was to investigate the value preferred by students of physical education and their goals and attitudes to life. The research was carried out by the diagnostic survey using the Milton Rokeach Scale Values and the questionnaire of our own design.

Among the values cherished by the respondents, the final top positions were: health, mature love and respect for each other. Among the most highly rated values by the respondents there are honesty, ambition, willingness to love, responsibility, self-reliance and perseverance. Whereas the most important goals and aspirations in life among the respondents are: health, performing satisfactory work and reciprocated love.

Keywords: students, goals, competencies, values